

KOMUNIKACIJOS MOKSLAS PRADEDA SKAIČIUOTI SAVO ŠEŠTĄJĮ DEŠIMTMETĮ

Vilija Gudonienė

Labai sudėtinga skaičiuoti metus tokio mokslo kaip komunikacija.

Jos tarpdisciplininis pobūdis, išsibarstymas tiek objektų, tiek metodologijų ir metodų prasme tampa pretekstu abejonėms dėl komunikacijos studijų mokslinio statuso. Šios abejonės nėra priimestos kokių oponentų ar kritikų iš šalies, greičiau tai bręstančios mokslo šakos savivokos proceso požymis.

Dar 1983 metais New Mexico universiteto Komunikacijos ir žurnalistikos fakulteto dekanas E. M. Rogers ir Stanfordo universiteto komunikacijos fakulteto profesorius S. T. Chaffee pradėjo diskusiją apie komunikaciją kaip akademinę discipliną. Ši diskusija buvo inspiruota vieno iš komunikacijos mokslo pradininkų B. Berelsono 1959 metais išsakytos minties, kad komunikacija, kaip mokslo sritis, miršta (1). Šios abejonės kyla jau vien todėl, kad komunikacijos problemas nagrinėja labai skirtingų sričių mokslininkai. Komunikacijos mokslas stokoja intelektualinės koherencijos, kuri būdinga kad ir psichologijai ar lingvistikai, labai prisidėjusioms prie komunikacijos studijų, tačiau dėl to nepraradusioms savo identiteto. O antra vertus, ir komunikacija, kaip studijų sritis, netapo integruota į šiuos mokslus. 1983 metų diskusijoje Rogers neabejojo dėl disciplinos statuso (2), tuo tarpu Chaffee ir tada, ir po dešimties metų akcentavo komunikacijos studijų divergenciją.

Ir nors galima laikyti komunikacijos studijas esant gana brandaus amžiaus, bandymai susivokti, nustatyti griežtesnes mokslo ar disciplinos ribas rodo jų dinamišką ir jaunatvišką cha-

rakterį. Komunikacijų studijų pradininku laikomas Wilbur Schramm, kuris dar antrojo pasaulinio karo metu kartu su Paul Lazarsfeld ir Carl Hovland planavo komunikacijos programas ir pradėjo jas realizuoti 1943 metais Iowa universitete įsteigus komunikacijos aspirantūrą. Komunikacijos daktarų programa buvo prijungta prie Kalbos fakulteto, talkininkaujant ir psichologams. Tuo būdu nauja komunikacijos studijų paradigma buvo jungiama su jau egzistuojančiomis tradicijomis, kitaip sakant, komunikacijos studijos buvo institucionalizuotos per jau egzistuojančius akademinis vienetus. Schramm tikėjosi, kad ši mokslo sritis realizuosis judėdama nuo atskirų vienetų, tokių kaip kalbos komunikacija, žurnalistika ir masinė komunikacija, informacijos mokslas, telekomunikacija ar sociologija, į savarankiškus vienetus – fakultetus ar institutus, kurie taip ir vadinsis – komunikacijos (3). Jis numatė, kad integracija, prasidėjusi doktorantūros lygmenyje, pamažu pereis ir į kitus universitetinių studijų lygmenis. Bet vis tik kodėl dar ir dabar diskutuojama, kurie procesai – konvergencijos ar divergencijos – lemia komunikacijos studijų raidą?

Komunikacijos studijų ištakos pasižymi didele įvairove. Sociologai tyrinėjo masinių komunikacijų poveikį (Lazarsfeldas, Berelsonas, Gaudet) (4), psichologai atlikinėjo eksperimentus (Hovland, Lumsdaine, Sheffield) (5), politikos mokslų atstovai taikė *content* analizę propagandiniamis pranešimams (Lasswell, Casey, Smith) (6), komunikacijos procesai nagrinėti kibernetikų (Wiener) (7) bei informacijos teorijos (Shannon, Weaver) (8). Kas pasikeitė per penkis dešimtmečius?

Svarbiausia, matyt, yra identitetas, komunikacijų studijų bendruomenės susiformavimas. Ir nors šiuo metu juo kartais bandoma suabejoti – seniausias komunikacijos žurnalas (*Journal of Communication*), leidžiamas nuo 1951 metų, visą savo 1993 metų 4-tą numerį skyrė šiai problemai – tai tik patvirtina komunikacijos mokslininkų savivoką. Ir nėra keista, kad bandoma aptarti komunikacijos studijų praeitį ir ateitį, jų konvergenciją ir divergenciją (9), jų kritinę situaciją (10) ar universitetinių studijų mokymo planus (11). Iš tiesų kyla problemų dėl vienin-

gos teorijos, kai net suderintas trijų svarbiausių komunikacijos mokslininkų organizacijų – SCA (The Speech Communication Association), ICA (International Communication Association), AEJMC (Association for Educational Journalism and Mass Communication) – komunikacijos sričių sąrašas turi 24 pozicijas (12). Šią įvairovę atspindės keli pavyzdžiai – masinė komunikacija, tarpasmeninė komunikacija, organizacinė komunikacija, tarptautinė ir tarpkultūrinė komunikacija, politinė komunikacija, viešoji komunikacija, ryšiai su visuomene, retorika, sveikatos komunikacija, taikomoji komunikacija, argumentavimas ir debatai, feministinės studijos ir t. t. Tačiau tai jau visai kitokio pobūdžio įvairovė, nei buvo ketvirtajame, penktajame ar šeštajame dešimtmetyje, kai iš tiesų tiko Schramm'o komunikacijos disciplinos apibūdinimas, kad tai akademinė kryžkelė, kur daug kas pravažiuoja, bet mažai kas apsistoja (13). Iš pateiktų komunikacijos disciplinų pavyzdžių matyti, kad tai jau ne “pravažiuojančių”, t. y. kitų mokslo šakų atstovų, tyrinėjamos komunikacijos problemos, bet originalios “apsistojusiųjų” nustatytos sritys. Tai gi šio mokslo dezintegracija iš esmės pakito. Visos šios skirtingos disciplinos yra išlaikomos vienos įcentrinės jėgos vieningoje komunikacijos mokslo sistemoje. Nors gal ir paradoksalu, kad ši jėga nėra vieninga komunikacijos teorija, egzistuoja keli komunikacijos teorinės analizės lygiai, tačiau kol kas į bendriausius klausimus bando atsakyti kelios skirtingos komunikacijos filosofijos. Tokios teorijos poreikis yra akivaizdus. Viena iš komunikacijos leidinių serijų (leidykla Lawrence Erlbaum Associates) yra pavadinta “Bendroji komunikacijos teorija ir metodologija” (General Communication Theory and Methodology). Šioje serijoje išleista ir mūsų tautiečio Ohajo universiteto profesoriaus Algio Mickūno knyga “Komunikacijos mokslas. Jo fenomenologinis pagrindimas” (14).

Tačiau ir be generalinės teorijos komunikacijos mokslas, įveikdamas augimo krizes, kol kas kaupia jėgas plėsdamasis ir gilindamasis į jau užimtas sritis. Šiuo metu leidžiama apie 100 mokslinių žurnalų, kurie tiesiogiai skirti ar siejasi su komunikacijos studijomis, yra susikūrę apie 20 tarptautinių mokslininkų ir

komunikacijos praktikų organizacijų, išleista nemažai enciklopedijų, žinynų, leidžiami komunikacijos mokslo metiniai leidiniai (15) ir, žinoma, vadovėliai, kurie atspindi ir gyvybingumo, ir potencialios komunikacijos mokslo integracijos galimybes.

LITERATŪRA

1. Berelson B. The state of communication research // *Public Opinion Quarterly*. – 1959. – Nr. 23. – P. 1–6.
2. Rogers E., Chaffee S. Communication as an academic discipline : A dialogue // *Journal of Communication*. – 1983. – Nr. 33(3). – P. 18–30.
3. Schramm W. The beginnings of communication study. A personal memoir. – Newbury Park. – 1994.
4. Lazarsfeld P., Berelson B., Gaudet H. The people's choice. – N. Y. – 1944.
5. Hovland C., Lumsdaine A., Sheffield F. Experiments on mass communication. – Princeton. – 1949.
6. Lasswell H., Casey R., Smith B. Propoganda and promotional activities : An annotated bibliography. – Minneapolis. – 1935.
7. Wiener N. The human use of human beings : Cybernetics and society. – NY. – 1950.
8. Shannon C., Weaver W. The mathematical theory of communication. – Urbana. – 1949.
9. Rogers E., Chaffee S. The past and the future of communication study : Convergence or Divergence? // *Journal of Communication*. – 1993. – Nr. 43(4). – P. 125–131.
10. Shoemaker P. Communication in crisis : Theory, curricula, and power // *Journal of Communication*. – 1993. – No. 43(4). – P. 146–153.
11. Rakow L. The curriculum is the future // *Journal of Communication*. – 1993. – No. 43(4). – P. 154–162.
12. Frey L. et al. Investigating communication : An introduction to research methods. Englewood Cliffs. – 1991.
13. Shramm W. The science of human communication. – N. Y. – 1963.
14. Mickunas A., Pilota J. Science of communication : Its phenomenological foundations. – Hillsdale. – 1990.
15. Block E., Bracken J. Communication and the mass media. A guide to the reference literature. – Englewood. – 1991.

COMMUNICATION STUDIES ENTER THEIR SIXTIES

Summary

The article is devoted to the discussion on communication studies' past, present and future. Multidisciplinarity of communication field some times is argued as a weakness, that causes the divergence of the studies. Some optimistical trends towards convergence are presented: self identification, institutionalization, communication scholars community and organizations, periodicals and textbooks.